תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר נשים

חכמת שלמה על סוטה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על סוטה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-סוטה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד. 5
דף ד: 5
דף ה. 6
דף ה: 6
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ז. 6
דף ח. 7
דף ח: 7
דף ט. 7
דף ט: 7
דף י. 8
דף י: 8
דף יא. 8
דף יא: 8
דף יב. 8
דף יב: 9
דף יג. 9
דף יג: 9
דף יד. 9
דף יד: 10
דף טו. 10
דף טו: 10
דף טז. 11
דף טז: 11
דף יז. 11
דף יז: 12
דף יח. 13
דף יח: 13
דף יט. 14
דף יט: 14
דף כ. 15
דף כ: 15
דף כא. 16
דף כא: 16
דף כב. 16
דף כב: 17
דף כג. 18
דף כג: 18
דף כד. 18
דף כד: 19
דף כה. 19
דף כה: 19
דף כו. 20
דף כו: 20
דף כז. 20
דף כז: 21
דף כח. 21
דף כח: 22
דף כט. 22
דף כט: 23
דף ל. 23
דף ל: 23
דף לא. 24
דף לא: 24
דף לב. 24
דף לב: 24
דף לג. 25

דף לג: 26
דף לד: 26
דף לד: 26
דף לה: 27
דף לה: 27
דף לו: 28
דף לו: 29
דף לז: 29
דף לז: 29
דף לח: 31
דף לח: 31
דף לט: 31
דף מ: 31
דף מא: 32
דף מב: 32
דף מב: 32
דף מג: 32
דף מה: 32
דף מו: 32
דף מח: 33

דף ב.

רש"י בד"ה המקנא לאשתו וכו' אומר לה אל תסתרי כו' נ"ב ומה שאמר במשנה אל תדברי עם פלוני ולא אמר אל תסתרי הכל מפרש בגמ':
בד"ה איני מי כו' דאין זה בידי שמים נ"ב אע"פ שיש לו ידיעה בלי ספק מ"מ בת קול אינה מכרזת דא"כ הוי הכרח למעשיו ודו"ק:
תוס' בד"ה איידי כו' דהא בפרק רביעי דנזיר תנא כו' כצ"ל:
בד"ה המקנא וכו' והתם נמי בפ"ק וכו' נ"ב פי' דדייק בכולן לשון דיעבד:

דף ב:

גמרא אדרבה למשנתינו איכא עיקר וכו' נ"ב ומ"מ בתחלה פריך שפיר דאף למשנתינו אין לדבר סוף הא דאיכא נמי צד ריעותא מאחר דכבר קינא לה א"כ בקל יאמר שנסתרה אבל אי צריך שני עדים לסתירה מאי יועיל שיאמר שקינא דשמא לא תבא לידי סתירה ודו"ק ותדע דמש"ה ל"א אלא הכי אתמר אין לדבר סוף למשנתינו ואין צ"ל לרבי יוסי בר יהודה ודו"ק:

דף ג.

רש"י בד"ה ואין עבירה גרסי' הס"ד:
תוס' בד"ה ר"י כו' ותימה לפי הירושל' כו' נ"ב פי' ועוד תימה ודו"ק:

דף ג:

רש"י בד"ה ה"נ קאמר כו' נקט ומתני' חסורי כו' כצ"ל:

דף ד.

גמ' וכמה כדי העראה כדי הקפת כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ואי תנא כו' דאי תנא כדי טומאה אכתי כו' כצ"ל. :

דף ד:

רש"י בד"ה מים ראשונים כו' מפרש טעמא הס"ד:
בד"ה שמא יצאו כו' השניים חון לפרק כו' כצ"ל:
בד"ה לסוף נכשל כו' זונה נפש היקרה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה היא תצודנו כו' כמו על אחותו פנויה כו' נ"ב כך אמרינן בגמרא אחותו פנויה שבא עליה האת אינו נטרד מן העולם עד שיוליד ממנה בן ממזר אבל הבא על אשת איש אפילו בלא בן נטרד כו' מאחר שאוסרה על בעלה:

דף ה.

רש"י בד"ה רואה את השפל לקרבו כו' כצ"ל:

דף ה:

תוס' בד"ה הא גופה כו' ולפי הירושל' משמע כו' נ"ב פי' ומאחר דנוכל לאוקמי מתני' ולתרוצי הכי נהי דתלמודא בעי למעבד מתניתין שפיר מאחר שאינו מוכח מתוך גוף המשנה לא תנא רבינו הקדוש הכי ודו"ק:

בא"ד ולא דברה דאין סתירתה כו' כצ"ל:

בד"ה לאחר כו' וא"ת מאיש ממעטנהו כו' נ"ב ואז יהיה מתורץ הכל דלעולם אחר ולא יבם היכא דלא מרבינן בריבוי דאיש כדלעיל ואיש דהכא בא לקרובים סוף סוף יהיה קשה דאם כן איש ואתר תרוייהו למיעוטי קאתי וא"כ בפ' אין מקדישין בערכין איך תוכל למידרש תרוייהו למיעוטי דהא מרבה התם אח ומנין לתלמודא דלמא איש ממעט בן ואחר ממעט יבם אי לאו דס"ל לתלמודא דאיש לא בא אלא לרבות:

דף ו.

גמ' וגבי דהאי ליכא איסורא כצ"ל:

רש"י בד"ה רבא אמר כו' יבמה שהיה אסור כו' נ"ב פירוש אפי' נתגרשה ודו"ק:

בד"ה אלא כו' מותרת הכי פריך ומדכתיב כו' כצ"ל:

דף ו:

רש"י בד"ה כיפרה כו' בהכשר קרבה יבא וישקה אותה כו' כצ"ל והד"א. תוס' בד"ה כי קדוש כו' ותרעה בעדר דנפקא לחולין כו' נ"ב פי' דאדעתא דהכי לא היה מקריב משלו בעבורה מאחר שאינה צריכה לכך שהרי לסוף הפר לה וק"ל:

דף ז.

רש"י בד"ה אם נקרעו אינו חושש הס"ד:

תוס' בד"ה היא הנותנת כו' לא דמי כלל כו' נ"ב דהיא הנותנת דהכא אינו פירושו דמהכא אייתי רבנן דינייהו דבעלה אינו נאמן הכא אלא הוא פירכא ונתינת טעם שלא יהא ק"ו וק"ל:

בד"ה אמר להו כו' וזימנין איפכא כו' נ"ב פי' ומאחר דאיכא סברות דסתרי אהדדי א"כ ממילא ישאר ק"ו דעל עבירה חמורה מהימן והקילו בה ולא החמירו להצריך עדים ק"ו עבירה קלה ודו"ק:

בא"ד אבל בדר"י איכא למימר כו' כצ"ל:

דף ח.

גמ' התם הא מסתלקת נ"ב צ"ל מתקטלת וכן איתא בפ' נגמר הדין:

אמר רבה גמירי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה האיש מכסין אותו כשנסקל הס"ד:

תוס' בד"ה כאן בשני כו' ואדון אחד כו' נ"ב משמע הא שני עבדים מפני אדונים אפילו בב"ד אחד לא הוי חבילות ומאי שנא משני מצורעים בכהן אחד דאסור וק"ל:

בד"ה האיש נסקל כו' אלא למעט על הכסות שלו הלכך כו' כצ"ל:

דף ח:

רש"י בד"ה תרקבא חצי סאה כצ"ל:

בד"ה ליראות לו פרכסה כנגדו כצ"ל:

דף ט.

רש"י מתחיל הדבור דלא שלטו שונאיהם כו':

בד"ה דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה חשב ה' להשחית את חומת בת ציון ועלה כתיב טבעו בארץ שעריה ומצודת ציון כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מנימין כו' אבל עמון ומואב כו'. נ"ב ל"ד מואב כדלקמן וק"ל:

דף ט:

רש"י בד"ה כי לייט כו'. הפורענות הס"ד:

בד"ה מיהו כי כו' שבמעים נכנסים תחלה כו' כצ"ל:

דף י.

גמרא משתי עיני אמר רב כו' על אשה ועל פתח כו' לאחר אשתי ועליה גו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שחוזר כו' אינו מרחיק לפרוח כו' כן הוא בס"א:
בד"ה גיורת כו' ע"א שאין אני ראויה לו כצ"ל:

דף י:

גמ' נביאים מנ"ל נמחק מנלן:
אמוץ ואמציה אחי כו'. נ"ב ואמציה נביא היה כדאיתא בפ"ק דמגילה:
רש"י בד"ה אלא ויקריא [למד] לבריות לקרוא בשם ה' אל עולם כו' כצ"ל:
בד"ה ותימא ליה מימר לשליח אמור לו שממך אני כו' כצ"ל:
בד"ה ויאמר בת קול אמרה. נ"ב פי' ויאמר הנאמר במקרא ויאמר צדקה ממני זהו הב"ק:

דף יא.

רש"י בד"ה הנני מקים כו' עצה וקיימא כצ"ל והס"ד:
בד"ה וישלחהו כו' למצרים הס"ד:
תוס' בד"ה מרים המתינה אבל קשה לר"י כו'. נ"ב א"א ליישב אלא שר"י סבר דדוקא נקיט שעה. ומש"ה נראה שחסר כאן א"נ דוקא קאמר ואחת מת"ק לאו בכל דוכתי' קאי אלא אמלתא אחריתא דאיתא התם אבל קשה לר"י כו' נ"ל:

דף יא:

רש"י בד"ה למישעי כו' שעיעות נ"ב פי' שתרגומו שעיעו:
בד"ה סי' גדול כו' אם בן הוא שם אתם יכולים לראות כו' כצ"ל:

דף יב.

גמרא שובב שהשיב את יצרו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה דיקא נמי כו' בכלב ולא קרינן כו' כצ"ל:
בד"ה ובני חלאה כו' משובחין היו הס"ד:
בד"ה השליכוהו כו' לדבר הס"ד:
בד"ה ולבסוף כו' רואין באצטגנינין כו'. נ"ב פירוש בתחלה היו רואין שנלקה במים ושוב שהצפינה ביאור שוב לא ראו שעוד נלקה כדלקמן בהפוך העמוד:

דף יב:

רש"י בד"ה שהלכה כו' ועלם הס"ד:

דף יג.

רש"י בד"ה שלשים כו' וא"ת קרח נמנה כו'. נ"ב פירוש ולא יהיו אלא ל"ד בין הכל וק"ל:
בד"ה אי הוי צ"ל איהו יעקב והס"ד:
בד"ה שקיל גולפיה כו'. נ"ב בערוך גרסי' קולפיה:
שם גולפיה טובי בלע מאבימי בערכין כצ"ל. ונ"ב בריש שום היתומים:
בד"ה ואי לא כו' קבורת אביו וכו' וכי פירקו כו' כצ"ל:

דף יג:

גמ' ואי לא איעסקו ביה ישראל בניו לא הוו כו' כצ"ל:
שם דכתיב ויהי בעת ההיא. נ"ב שאמר מה בצע ולא גמר המצוה להביאו אל אביו:
שם ותניא א"ר יהודה נמחק ותניא:
רש"י בד"ה קיים זה כו' חי פרעה כו'. נ"ב פי' ולא נשבע בשמו של הקב"ה:
בד"ה הכתוב כו' שנפטר משה הס"ד ואח"כ להתעסק בו הס"ד ואח"כ היה עליהן הס"ד ואח"כ כל ישראל הס"ד:
בד"ה פרעו היינו סירוס יתירה ובא גבריאל כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ברב בישר כו' באותו מדה הס"ד ואח"כ נוגעת בחבירתה הס"ד ואח"כ לתלמיד הס"ד:
תוס' ד"ה אחרים אומרים אין כאן מקומו וצ"ל לעיל (דף י"ב) עמוד א':
בא"ד ואית לך שכל שמועותיו כו' ואמר נולד כשהוא מהול כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה סמליון צ"ל קודם ד"ה מפני מה כו':

דף יד.

רש"י בד"ה כפיפה כו' דקל זרדין הגדילין כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל זרדין והוא קנים קטנים לחים הגדילים סביב הדקל:
בד"ה תחילתן כו' לעזרה הס"ד:
בד"ה כל המנחות כו' מנחת חוטא הס"ד:
בד"ה גרש כו' חטים הס"ד:

תוס' בד"ה כדי ליגעה כו' מידי דמרבי מיניה כו'. נ"ב פי' לאו דוקא אלא כלומר שמרבה לנו הטעם שום חידוש שזולתו לא היינו יודעים אפילו הוא למיעוט כמו שמסיק ודו"ק:
בא"**ד** וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של כו' בשביל כך איכא דוקא כו' ונאמר דוקא עניה כו' כצ"ל:

דף יד:

רש"**י** בד"ה אין מקדשין כו' הגוף ואינה נפסלת כו' כצ"ל:
בד"**ה** ר"א כו' בתורת כהנים או כו' הד"א:
בד"**ה** קסבר כו' ר' אלעזר הס"ד:

דף טו.

גמ' אמר להן רבן גמליאל לחכמים כו'. נ"ב נ"ל שהוא ר"ג בר רבי או הוא טעות והוא רשב"ג דהיינו אביו של רבי אבל ר"ג לא שייך להשיב על ר' מאיר וק"ל:
רש"**י** בד"ה מנגעים כו' ונזיר שנטמא הס"ד:
תוס' בד"ה סבר לה כו' דאע"ג דבעל מעקר כו'. נ"ב פי' עקר הנזירות למפרע אפ"ה מביא קרבן על החטא:
בא"**ד** ולר' ישמעאל מספק נזיר כו'. נ"ב פי' דאיירי באשה שנדרה בנזיר ונטמאה ואח"כ הפר לה הבעל כו':
בד"**ה** סבר לה צ"ל קודם ד"ה כמין חומר:

דף טו:

רש"**י** בד"ה אי הוה כו' ולא הוה כתיב בקרקע הוה בעינן מקרקע כו' כצ"ל:
בד"**ה** יכול יתקן כו' בכניסתו הס"ד:
בד"**ה** ת"ל בקרקע בקרקעיתו הס"ד:
בד"**ה** איסי בן יהודה כו' דהוא עיקר הכתוב ונוב וגבעון כו' כצ"ל. ונ"ב פי' עיקר הכתוב איירי במשכן וה"ה בשילה וא"צ לרבות וק"ל:
תוס' בד"ה נתאכמו כו' ופרכינן הא במים מכבסין בתמיה אמר אביי ה"ק הוגעו למים מכנסים כו' כצ"ל. ונ"ב הא במים מכבסין כו' פי' כיון דטעמא דמחזי כעניות הוא מה לי נתר מה לי מים ונכתב עוד בצדו הוגעו למים מכבסין כו' פי' כלומר שגיעולן היה מועט ולא הוזקקו אלא לכיבוס מים מכבסין אותן אף בנתר ואהל כו':

דף טז.

רש"י בד"ה התורה אומרה כו' המגדל צמחים כגון הזרניך כו' כצ"ל:
בד"ה שייר כו' ובתגלחת ראשונה כו' כצ"ל:
בד"ה והלכה כו' כל גופו כדתנן במסכת נגעים הס"ד:
תוס' בד"ה לרבות כו' והשתא הוצרך לרבות כו'. נ"ב ומשילה סבירא להו לתוספות דפשיטא שפיר גרסי' ואינו בכלל משכן יותר מבית עולמים דבית עולמים מצינו דהוה בכלל אהל מועד כמו שהקשו התוס' לקמן אבל שילה מצינו בפרק טרף בקלפי להדיא דלא הוי בכלל אהל מועד ודו"ק:
בד"ה ובית העולמים כו' הוה נמי מקדש בכלל כו'. נ"ב ותימה גדולה הלא מוכח לשם איפכא דמצרכינן תרי קראי ולא ילפינן מהדדי וכה"ג הביאו התוס' בריש עירובין ובפ"ק דחולין וביומא וא"א ליישב אלא לגירסת ריב"ן כמו שהביאו התוס' בפרק טרף בקלפי דאף התם בשבועות גמרינן מהדדי וכן פירשו התוס' בחד שנויא במס' שבועות ע"ש (עיין במהרש"א):
בד"ה תנא ושייר כו' ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד כו' כצ"ל. ונ"ב לשון המשנה ארבעה מעניקים להם ג' באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ד' באחד מהן לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה ע"כ:

דף טז:

רש"י בד"ה ומקדש במקום כו'. נ"ב פירוש במשכן במקום שהיה אמה על אמה:
בד"ה א"ל כו' כתיב בקרא הס"ד:
בד"ה וכמה הן כו' לקמן בצפור כו' הד"א:
תוס' בד"ה מביא מים כו' עשר רביעית מחמש חיורית כו' כצ"ל ונ"ב כי התם אמרי' שחמש סומקתא וחמש חיורתי פירוש סומקתא יין ודם חיורא מים ושמן:
בא"ד דרבי יהודה סגי ליה ברביעית כו' רביעית מים למצורע פירוש היה מביא מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית אתי כרבי ישמעאל ואם תאמר כו' וי"ל כו' כצ"ל הד"א:

דף יז.

רש"י בד"ה מאם לא כו' האלה והשביע הכהן כו' לאשה ומפסיק בראש כו' כצ"ל:
בד"ה כל עצמו כו' והשביע הכהן הס"ד:
בד"ה אלות ממש כו' מיעוטא הוא הס"ד ואח"כ הזאת וגו' הוא ג"כ ס"ד:

בד"ה כולהו ריבויא כו' האלות לרבות הקללות כו' כצ"ל:
בד"ה דלגבי ריבוי דהאלות קאי אוכתב כצ"ל:
בד"ה הנאה ליכא מעל בניה ואפר כו' הד"א:
בד"ה בשלמא כו' שכר הוא ואיכא הנאה כו' כצ"ל:
בד"ה מה נשתנו כו' לציצית הס"ד:
תוס' בד"ה האלות כו' ברכות תמה רבי כו' את כל הלבונה לרבות קורט אחד כצ"ל:
בד"ה לא על כו' דרשינן ליה וכתב לה כלל ספר כריתות פרט ונתן בידה חזר וכלל אבל הכא כו' והכא את אמר הכין שנייה כו' התם הכי דאמר אי כתיב כו' כצ"ל:

דף יז:

גמ' שבועה פסולה שנאמר והשביע כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אגרת בלא שרטוט הס"ד:
בד"ה על שני דפין הס"ד:
תוס' בד"ה לא על כו' תני ר"א בר שמעון אומר כו' וזו למחיקה ניתנה לא צריכא דלא הואיל וניתנה למחיקה כצ"ל והס"ד ונ"ב פירוש לא סגי דלאו הכי ואח"כ מה"ד שנאמר ומחה כתב שיכול לימחק אמרי' בירושלמי מי מחה כו' תיפתר כהדין תניא כו' כצ"ל:
בד"ה דכתיב כו' ברכות ומסכת מגילה דק"ש לא יקראנה כו' האלה כדכתיבא וי"ל כו' כצ"ל:
בא"ד בכל לשון שאתה שומע כו'. נ"ב פירוש וא"כ לא תוכל לדרוש כדכתיבא ודו"ק:
בא"ד לדרשא אחריתי הס"ד ואח"כ מה"ד קודם שתקבל כו':
בא"ד ואח"כ כותב וחד אומר כו' ותמה רבי בפרק ארבע מיתות כו' מכוונין כמו שפירשתי בראש הפרק כו' כצ"ל:
בא"ד דאפילו בדיעבד נמי לא. נ"ב פירוש כמ"ש במשנה אלא כמ"ש בתורה. בד"ה כתבו כו' דרבי אביתר דסמכא כו'. נ"ב פירוש דאמר אותן גיטין הבאין משם לכאן אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם:
בא"ד שלש אין כותבין. נ"ב פירוש אלמא דלאו בר סמכא הוא:
בא"ד גט דחליצה לכתוב הכי אקרינוה לדידה מן מאן יבמי כו' למיכתב ג' תיבות רצופין כו' כצ"ל:
בא"ד מיהו צריך לשרטט משום כו'. נ"ב וא"כ נימא מאחר דאפילו תפילין כשרין בדיעבד בלא שרטוט כ"ש דה"א דמגילת סוטה הוה כשרה בדיעבד אי לא קרא וק"ל:

בא"**ד** תנאי היא ואי הוה כו' דאי ספר תורה ממש מישתעי כו' הואיל ואין צריך לשרטט כו' לא תירץ מאי איכא למימר כו' כצ"ל:
בא"**ד** ולא ידענא מנלן לכתוב כו'. נ"ב ואנחנו סומכין על ר"ת שאמר בד' גליונים סגי:
בד"**ה** כתבה על כו' מקשים לפירוש רש"י שפירש כדפין של ס"ת כו' כן צריך להיות:

דף יח.

גמ' ולא ב' וג' ספרים כו' כצ"ל:
רש"**י** בד"ה משביעני כו' שבועה שיש עמה אלה כו' כצ"ל:
בד"**ה** שבועה ליכא כו' את האשה הס"ד:
תוס' בד"ה כתבה על כו' דף אחר אמרינן דחשיב כו' כצ"ל:
בד"**ה** חזר וחלקן כו' דמדלה מן הבור כו'. נ"ב פירוש בבור של שני שותפין ונדרו הנאה כו':
בא"**ד** איזה שירצה יקריב חטאת כו'. נ"ב פירוש שהכהן יכול להקריב איזה קן שירצה כולו חטאת לב' הנשים והשני כולו עולה לב' הנשים כמו שמפרש כו':
בא"**ד** א"נ איפכא ולא אמרינן דשמא אותה שהקריב כולה חטאת שמא עולה או איפכא משום דאמר ברירה כו' כצ"ל:
בא"**ד** ונברור ארבע זוזי ונשדי במיא. נ"ב פירוש דמי חטאת:
בא"**ד** לא אמר מיהו מכל הני כו'. נ"ב פירוש לא אמרינן הכי משום דלית ליה ברירה לכתחלה כך הקשה ריב"א מיהו קשה דרבא ה"ל למיפשט מכל הני שמעתא דאמרי בברירה ודו"ק:
בא"**ד** דלאו דידה ולא מחיקה כו' כצ"ל:

דף יח:

גמ' ולא על אחר שתתגרש כו' ואח"כ יחזירנה לא היה כו' כצ"ל:
רש"**י** בד"ה לא כשאמר כו' עלתה על דעתו כו'. נ"ב פירוש לא תימה שעלתה על דעתו כך ודו"ק:
תוס' בד"ה אמרי במערבא כו' נישואין יש בה כזנות כצ"ל. ונ"ב פירוש שאם נשאת אף שלא נבעלה נאסרה על היבם כאילו זינתה כדרב המנונא וק"ל:
בא"**ד** וא"ל ריש לקיש לרבי יוחנן אי לאו דקלסך גברא רבא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש רבי ינאי:

בא"ד שבא על איסור קל נאסר כו' לרב המנונא אי הוי סייעתיה כו' פסוקי קילוסי' יכול הוא כו' מה איכפת ממזר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש מה נפקותא בממזרות שאתה רוצה לומר שיבמה כשזינתה בודאי אסורה והולד ממזר ומ"ה דחי דלמא רבי עקיבא כו' לעולם אתיא ככ"ע ואין הולד ממזר אפ"ה שייך בה קינוי שמקצת אשתו היא ודו"ק:

בא"ד ולא מעיני יבמה כו'. נ"ב ומ"מ מקנין לה שמקצת אשתו היא ודו"ק (עיין במהרש"א):

בא"ד וכהנת היתה כו' ולפי הירושלמי משמע דפליג הא רבי ינאי ארבי ינאי דאמר כו' וגרסינן הכא בירושלמי כו' כצ"ל:

בד"ה מהו שיתנה כו' גירוש כמי שמוחל היך עבידא כו' כצ"ל. ונ"ב לשון בעיא:

בא"ד כמי שמחל וצריך לקנות לה פעם שנייה ואי תימא כו' כצ"ל:

בא"ד ונסתרה וידע בה וגירשה. נ"ב פירוש דשוב לא יכול למחול וצריך להשקותה והוא עבר ולא השקה כו':

בא"ד ונסתרה ושתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא כצ"ל ונ"ב בעיא היא:

בא"ד או מאחר שאין המים כו'. נ"ב פירוש דשמא מפעם הראשון נאסרה ומש"ה אין המים בודקין שהרי נשאה באיסור שהיה עליו להשקותה או שלא לחזור ולישאנה ודו"ק:

בד"ה קבלנו כו' למוכרו בשני בני אדם אבל באדם אחד נמכר כו' כצ"ל. ונ"ב כך הוא להדיא בתוס' ע"ש:

דף יט.

רש"י בד"ה ורבי יהודה כו' ומיעט ולא פי' מה כו' כצ"ל:

הדרן עלך פרק היה מביא :

דף יט:

מתני' מניח ידו תחתיה ומניפה כו' כצ"ל:

בפיסקא ואחר כך הקריב את מנחתה כשירה ת"ר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה והשאר נאכל כו' דכתיב תורה בסתם מנחה וזאת כו' ממנה וגו' כצ"ל:

בד"ה ואח"כ כו' הקטרה פלוגתא כו' הד"א:

תוס' בד"ה וכהן מניח כו' ולא קתני סתם מכניס כו' כצ"ל:

בא"ד ואינו חוצץ כו'. נ"ב פירוש בתמיה:

בא"ד קרא כדכתיב הס"ד ואח"כ מה"ד הניף והגיש בירושלמי יליף הא דאמרינן בכל המנחות שטעונה תנופה שתנופתה קדמה הגשה והבאתה לרבות כו' כצ"ל:

בא"**ד** והיכן היא תנופה כבר קדמה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' אלא בודאי כבר קדמה וק"ל:
בד"**ה** ואחר ישקה כו' ניכר והוי כתב כו' רבנן אמרי מנחת קנאות היא כו' כבר שתית השתא כו' כצ"ל:

דף כ.

רש"**י** בד"ה ה"ג כו' וטעה בוהלא כבר כו' לכתחלה ופירוש סדר כו' לא שתשתה מיד אחר המחיקה אלא הא כו' כצ"ל:
בד"**ה** כולבוס כו' לתוך פיה זקוף. נ"ב פירוש [בל"א צוואנג] וכן פירש בערוך בערך אבן ולפי' התוס' משמע שעשוי כעין געבלכין בל"א וכן נוטה פירש"י:
תוס' בד"ה ור' יהודה כו' מודו נמי הכא דאין כו' מיתתה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד חדש בפיר"ח כו' וצ"ל קודם ד"ה ורבי יהודה כו':
בא"**ד** מערערין והשקה קמייתא לגופו ואמר ליה שבברייתא כו' בעל הגמ' הוא שהשקה בתרא כו' ולית ליה לר"ע מערערין כו' כצ"ל:
מתני' אינה מספקת לשתות כו'. נ"ב קאי אמשקין בעל כרחה וכן ראיתי בירושלמי אבל ברמב"ם וסמ"ג משמע כפשוטו:
רש"**י** בד"ה מתמלאות כו' שיטה שיטה כו'. נ"ב פי' לשון שוט:
בד"**ה** ומשוי לה ריש כגון דלת של אחד כצ"ל:
תוס' בד"ה מגילתה כו' היה שם ושם המים כו' כצ"ל:
בא"**ד** תני יש בהם משום קדושה נמחקה המגילה כו' כצ"ל. ונ"ב נל"ל כמו תניא אידך ודו"ק:
[**בד**"**ה** אמר ר"י כו']. עליה שבועה לא עשה ולא כלום א"כ מאי טעמא כו' כצ"ל:
בא"**ד** לפרשת סוטה אפילו כו'. נ"ב פירוש לפרשת סוטה שבספר תורה:
בא"**ד** ומחה דבעינן כתב שיכול לימתק וכיון דס"ל מוחקין לה מן התורה קסבור כו' כצ"ל:

דף כ:

גמרא ועוויתך במיחן ענין. נ"ב פירוש בחנינת עניים שלא לגבות מהן מסים וארנוניות אפילו אינן ראויין לקבל צדקה וק"ל:
רש"**י** בד"ה ביעתותא כו' פתאום מרפיא הדמים כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אבל תורה כו' ה"א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשם אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי גט של אחרת שאינה שלו כתב רחמנא וכתב

לה דממעטינן היו לו שתי נשים וכו' אלמא דממעטינן התם כו' ללאוי יתירא אתא האי וכתב אלא לגופה הלכך לא כו' כצ"ל:
בד"ה ביעתותא בג' כו' כל האנשים מתים כו' כצ"ל:
בד"ה יש זכות כו' זכרון עון ואין בכלל כו' כצ"ל:

דף כא.

גמ' מאי בוז יבוזו לו. נ"ב סיפא דקרא דלעיל מים רבים לא יוכלו לכבות וגו':
רש"י בד"ה וכתיב כולה מטא כו' נבוכדנצר כצ"ל והס"ד:
בד"ה ואשכחן צ"ל ואשכח:
בד"ה ועדיין אינן כו' ופורענות הס"ד:
תוס' בד"ה מצוה כו' דמצלא הא לא מצלא אלא לפי שעה כצ"ל. :

דף כא:

רש"י בד"ה שמשים צ"ל שמעמיד:
בד"ה רוצה אשה כו' ויהא תיפלות מצוי לה כו' כצ"ל:
בד"ה שמטעים כו' על לא תשא כו'. ונ"ב פירוש וקרינן לא תשיא:
תוס' בד"ה בן עזאי כו' שזכות תולה ירושלמי מטרונה שאלה כו' כצ"ל:
בד"ה יתומים כו' אליבא דרבנן טפי מאליבא דאדמון כצ"ל. ונ"ב נ"ל הפוך והכי פי' הא בנכסים מועטין אליבא דאדמון כמו נכסים מרובין אליבא דרבנן וא"כ מאחר שדברי רבי יוחנן קאי אף אנכסים מרובין כמו שפירשו התוס' א"כ ה"ה בנכסים מועטין אליבא דאדמון ודו"ק. או למחוק כך ולגרוס מאי דוחקיה לפרש אליבא דאדמון כו' כלומר מה דוחק יש לפרש אליבא דאדמון יותר מלדברי רבנן כי תוכל לפרש אליבא דאדמון כמו אליבא דרבנן והיינו כמו שפירשתי:
בד"ה אבייי אמר כו' מי קאמר תינסיב. נ"ב פי' לכתחלה:
בא"ד ואי קשיא מדקאמר כו' כרשב"ג כדפסקינן כו' אהלכתא ע"כ תימה לר' כו' כצ"ל:

דף כב.

רש"י בד"ה שקרא מקרא הס"ד:
בד"ה ושנה משנה הס"ד:
בד"ה כותי כו' כת"ח כצ"ל:
בד"ה רטין תרגום חובר חבר הס"ד:

בד"ה תני תנא כו' שימש תלמוד שנה כו' כצ"ל:
בד"ה שמורין כו' קאמר שמבלין עולם כו' כצ"ל:
בד"ה ואלמנה כו' תמיד הס"ד:
בד"ה כי קאמר מבלי עולם הס"ד:
תוס' בד"ה ר"ש כו' עם הארץ לא משוי ליה כו' כצ"ל:
בד"ה כל שאינו כו' אובדת בתוליה ואלמנה שובבת מי חגלה נסבת שום ביש ותינוק שהוא כו' כצ"ל ונ"ב ירושלמי אלמנה שובבית משום דנסבת שום ביש אומרת חזרתי בתשובה שאיני נשאת לעולם אלא שאלתי נפשי כל ימי חיי לה' ע"כ מצאתי בערוך. ולפי גירסת הערוך משמע שובבות הוא לשון תשובה ואומרת התנצלות התשובה על השם ביש שאומרים עליה מזנה היא שהרי אינה נשאת ולפי גירסת ירושלמי משמע שכך אומרת מי חגלה נסבת שום ביש בתמיה ומ"מ שובבות הוא לשון תשובה כפי' הערוך ודו"ק:
בא"ד שלא בפירקו ומבזה את הגדולים כו' כצ"ל ונ"ב פירוש פליג:
בא"ד רבי פירש. נ"ב פי' מורי פירש:

דף כב:

רש"י בד"ה דמשפע הולך כפוף הס"ד:
בד"ה דמטמרא כו' מ"מ לב"ד הגדול. נ"ב פירוש של מעלה:
בא"ד ואינן פרושים הס"ד:
בד"ה ולא ממי כו' תוכן כברן הס"ד:
בד"ה שמעשיהם כו' כפנחס ואיכא דמפרש כו' פירוש היה ינאי מזהיר אותה:
תוס' בד"ה בשווין כו' ורבה גדול העיר כו' כצ"ל:
בד"ה פרוש מאהבה כו' מבעט ז' פרושין הן פרוש שכמי וכו' ובמקום פרוש מדוכיא כתוב פרוש מן הנכייה פרוש נקפי אקיף לי כו' חדא מצוה וחדא חובה ומקיז כו' הנכייה מאן דאית לי מהני מנכי עבד מצוה פרוש אדע חובתי הי דא חובתי עבדית דאעבידא מצוה כוותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם אין לך חביב כו' כצ"ל:
בד"ה לעולם יעסוק כו' נעשית לו סם המות כו' כצ"ל:
בא"ד הרי זה צדיק גמור. נ"ב אבל תוספות פירשו היינו שגמר בלבו בין יחיה בין לא יחיה כו':
בד"ה אלו שמנחותיהם כו' נקט רישא קדש הקומץ כו' כצ"ל:
בד"ה ושבעלה בא כו' תיגלי מלתא למפרע כו' כצ"ל:

בא"ד ונראה דדוקא לגבי שבאו כו'. נ"ב ומתני' איירי כשזינתה בעזרה עי' לעיל (דף ו':)
בא"ד והאי דלא חשיב במתני' כו' כצ"ל:

דף כג.

רש"י בד"ה כהנת בת כהן הס"ד:
בד"ה מנחתה כו' לא תאכל אבל כהנת כו' כצ"ל:
בד"ה בקדשי קדשים כו' בכהנים יאכלנה כצ"ל והס"ד:
בד"ה קרי כאן כו' וכל דבש לא תקריבו להי' ה"ל למיכתב למה לי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה האומרת כו' דמיא לאשם תלוי כו' כצ"ל. בד"ה כל הנשואות כו' ודוקא שהיא חייבת כו' וא"ת מאחר כו' כצ"ל:
בד"ה דמסיק להו כו' ומקצתן לאכול ואותן כו' להקטיר אלא דמסיק לשם עצים כו':
בד"ה הקומץ כו' מהו שיחשב להן כו' כצ"ל:

דף כג:

רש"י בד"ה מ"ט קאמר מנחת כהנת נאכלת כו' נשואה לכהן אינה נאכלת כליל כו' כצ"ל:
בד"ה לא יחלל כו' א' לה וא' לזרעו כו'. נ"ב טעות הוא אגב שיטפא והארכתי במקומות אחרים:
בד"ה ה"ג כו' לאו מטומאה האמורה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה כהן ולא כו' קנין נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א"ל והכהן כו' כצ"ל:
בד"ה מה בין כו' ולא הזבה כו' ונ"ב פי' אלא בימים:
בא"ד ולא מחוץ לאהלה הס"ד ואת"כ מתחיל דבור חדש האיש מגלח כו':
בד"ה ותלית כו' ולא באשה הס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש בגניבתו כו':

דף כד.

רש"י בד"ה ולא נוטלות כו' שזינתה אסורה ליבמה כו' כן צריך להיות ונ"ב נראה לי:
רש"י בד"ה יכול שאני כו' לחופה ורבי יונתן כו' סד"א:
בד"ה דקידושין דידיה כו' באה לו הס"ד:
תוס' בד"ה ורבי יונתן כו' בפרק אלו הנחנקין גבי איש איש כו' ואת אמו דברה תורה כו' ודרבי יהודה אדרבי יהודה ודרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבי שמעון אדרבי שמעון כו' המול ימול דברה תורה כלשון בני אדם אלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' כצ"ל:

דף כד:

רש"י בד"ה כשמואל כו' נכסי אחיו ואין חולקין עמו כצ"ל:
תוס' בד"ה ורבי יונתן כו' כל רבויי כרבי יונתן דהכא כו' רבי יונתן נמי מצי למדרש כו' כדקאמרת ולא צריך כו' דאמרינן התם בריש נדרים הניחא למ"ד דברה תורה דאליביה כו' ש"מ לחציה שפחה וחציה בת חורין אלמא אפילו כו' ודריש ליה ר"ע כו' כצ"ל:
בד"ה ורבי יונתן כו' אינה שותה הס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש והאמר רב קנה לכל הני כו':
בד"ה וכשמואל צ"ל כשמואל וצ"ל קודם ד"ה בספרים גרס אי הכי:
בד"ה אי הכי כו' ולא שבש הגרסא כו' כצ"ל:
בד"ה כשמואל כו' אי משום דארוסה קידושין דידיה כו' הא דתנן אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה כגון דבא כו' כצ"ל:
בד"ה אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבי יונתן נראה דהכי פירושו לא מיבעיא כו' את אשתו הכי נמי כו' היך עבידא קינא לה ועודה ארוסה כו' ארוסה וכנסה ונסתרה כו' וקינא לה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם ולא הספיק כו' וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותו על קינויו כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש שאני התם כו' ושייך הדבור לעמוד שני:

דף כה.

רש"י בד"ה דתנן לקמן בפרק כשם שהמים בודקין ואח"כ מה"ד אלא לפוסלה מכתובתה ואח"כ מתחיל הדבור שאני התם כו':
בד"ה שמחל על כו' שמחל קודם סתירה כו'. נ"ב דאל"כ איך פשיט מהא דשני תלמידי חכמים כו' דאיירי דוקא לאחר סתירה שנאסרה לו וק"ל:
בד"ה סתמא דמלתא אדם כו' כצ"ל:
בד"ה ב"ש כו' דנכסי ברשותיה קיימא כו' כצ"ל:

דף כה:

תוס' בד"ה שאינה ראויה לילד רש"י פי' כו' ולפרש"י שתה כוס כו' כצ"ל ונ"ב זה הדבור והדבור שאחריו שייך לעיל במתני':
בד"ה מיתיבי כו' או לא נוטלת כתובתה הרובה שנשא עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלות כתובתה מעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא

נוטלת כתובתה כהנת לויה כו' לארוסתו ולשומרת יבם שלו ועד שלא כנסה כו' הרובה שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתובה רבי אליעזר כו' ולהחזירה לאחר זמן ותימה אמאי לא תנא כו' כצ"ל והד"א:

דף כו.

גמ' פיסקא אשת כהן שותה כו' פשיטא כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה לא שותות כו' שייך לעמוד ראשון:

תוס' בד"ה לא ישא כו' אל תבא עוד שם ומודים חכמים לרבי אליעזר שאם היו לו בנים ואשה שהיא שותה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות כצ"ל והס"ד:

בד"ה מעוברת והתם גזירת הכתוב הוא כו' כצ"ל:

בד"ה וזו הואיל כו' כל היכא דקא מסיק אדעתיה כו' ומדריש לדרשא אחריתי כו' כצ"ל. :

דף כו:

רש"י בד"ה ופוסל בתרומה פשיטא אם הוא כו' כצ"ל:

בד"ה דאית ליה כו' שמעינן ליה מיהא דמקנין כו' כצ"ל:

בד"ה ובת כהן כו' ומיניה נפקא לן כו' כצ"ל:

בד"ה מי שיש כו' על ידי כותי הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור ואלא מי כו' למעוטי מאי כצ"ל והס"ד:

בד"ה אתנן כלב שאם אדם אומר לזונה הילך טלה והבעלי לכלבי כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה אבל הא כו' וכן על מה שאמר איש כו'. נ"ב אם לא יש טעות בכאן נ"ל דה"ק וכן כלומר מה שהקשו התוס' מאלמנה לכהן גדול דאי לאו קרא הוה שותה דלמא נימא דאף בלא מיעוטא לא הוה שותה וקרא בא למעט דאפילו אין מקנין ולאו דוקא קאמר אינה שותה אלא אגב רישא ארוסה ושומרת יבם דנקט אינו שותה הא קינוי מקנין מרבויא ואמרת נקט נמי גבי אלמנה כהאי לישנא א"כ הכא שפיר קמ"ל דמקניא ושותה דלאו דוקא מקניא קאמר כמו שכותבין התוס' בסוף הדבור משום הכי קאמרי וכן כלומר כל מה שממעטין מן הפסוקים איירי הכל בשתייה ולא בקינוי וכן נמי גבי קטן ודו"ק:

דף כז.

רש"י בד"ה דומה נטענת כו' גנאי כדאמר הס"ד ונמחק שמקלסין אותו:

בד"ה היתה פרוצה כו' משל אחרים הס"ד:
תוס' בד"ה תחת אישה כו' למאי הלכתא הס"ד:
בד"ה רוב בעילות אחר הבעל לא איירי אלא בקלא כו' דרוב בעילות אחר הבעל כו' בפרק אלמנה דכ"ע כו' כצ"ל:
בד"ה אליביה דמ"ד כו' ותימה לרבי כו' כצ"ל:

דף כז:

גמ' האמורים בפרשת נטמאה ונטמאה כו' כצ"ל:
שם אשירה לה' כי גאה גאה נמחק. ונ"ב נ"ל טעות:
רש"י בד"ה שתי פעמים כו' ונטמאה ועוד כתיב והיתה אם נטמאה ובגמרא דריש לה ר"ע חד לתרומה כו' משום דשמע לר"ע כו' כצ"ל:
בד"ה שקול משקלו כו' ולכאן לו אני כו' הד"א:
תוס' בד"ה כשם שהמים כו' בין לו בין לאחר. נ"ב פירוש בין נסתרה עמו וזינתה בין זינתה מאחר שהרי משביעין אותה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וק"ל:
בא"ד אלא אני אומר אם אחרים נסתרה מעתה גרש יהא כו' כצ"ל. ונ"ב אינו רוצה לומר שאם גירש אותה ולא השקה דנימא שתהא מותרת עם אותו שנסתרה ונימא שזינתה מאחר כמו שאנו אומרים כאן היכא שבדקו אותה ולא אותו ומה קושיא היא דלמא לעולם אסרינן מספק ומוקמינן בחזקת שזינתה עמו אבל הכא שהמים לא בדקו אותו איכא הוכחה שהוא נקי. ועוד מאי קמשני כו' דאמרינן שהוא שוגג כו' ולעולם אמרינן שזינתה עמו והלא משביעין אותה להדיא אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אלמא דאיכא למימר שנסתרה עם אחר ומ"מ אסרינן עליו מכח ספק כדפרישית ולנ"ל דקאי על אותם שבדקו אותה כלומר ולא מתה מיד אלא שצבתה ומתנוונת והולכת והוא גירשה תהא מותר לאותו שנסתרה עמו ודו"ק:
בא"ד ואת אמרת הכין הוא שוגג כו' מתחת ידו ואמרינן הכין כו' כצ"ל:

דף כח.

גמ' שנאמר נטמאה ונטמאה ועדיין תיבעי נטמאה ונטמאה כו' כתיבי חד לידיעה וחד לצוואה וחד לעשייה ורבי כשם כו' כצ"ל:
שם ואידך ההוא דמודע לה כו'. נ"ב אין הפשט שמודיע לה כי מאי איכפת בדידה הלא היא תמות לדיראון אלא כך הוא הלשון דמודע לה רצה לומר אותו הענין מודיע הכהן לכל העומדין משום הכי פרש"י בפ"ק כדי שלא יאמרו כו' אלא על אחרים קאי וק"ל:

רש"י בד"ה שיתא קראי כו' להודיע לנו דבטן כו' המים וגו' לצוואה כו' וחד והשקה את כו'. בד"ה דידיה דבועל כו' וצוואה הס"ד:
בד"ה מגיד לך כו' לה איסורא הס"ד:
תוס' בד"ה אינו דין כו' דעשה בהן אונס כרצון. נ"ב פירש גבי נזיר ילפינן שאפילו באונס נטמא הלך הנזירות וצריך לגלח כו' וגבי פסח לא צריך קרא דפשיטא אפילו נטמאה באונס שלא יכול לעשות פסח וק"ל:
בא"ד טומאת התהום כוודאי לפי שטומאת התהום הוא הלכה ולא סתרינן ק"ו מהלכה כו' כצ"ל:
בא"ד והוא הדין דאין להוכיח משם כו'. נ"ב פי' מאותו ק"ו:
בא"ד והלא אין ללמוד הימנו כו'. נ"ב פירוש מן הלכה:
בא"ד אי מסוטה נימא מה סוטה כו' כצ"ל:

דף כח:

רש"י בד"ה ופרכינן כו' להביא בכהונה הס"ד:
בד"ה ותו מיבעי כו' ר"י כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה ברשות הרבים כו' איזה מכם שניהן מביאין קרבן כו' מסוטה מה התם בועל כו' ובכהאי גוונא לא מדמינן לסוטה ויש לומר כו' על כתיפיו אחד טהור כו' ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה אחד טהור כו' אלו הן כו' כצ"ל:

דף כט.

רש"י בד"ה וכהונה מק"ו ולא דריש וי"ו הס"ד:
בד"ה א"ל כו' והיינו תרומה ולא למעוטי כהונה שאין פסול זה בא כו' ואסורה לכהונה כצ"ל והס"ד ואח"כ דומיא דהנך הוא ג"כ הס"ד:
בד"ה ומה טבול כו' שמשו הס"ד:
תוספות בד"ה שכן עשה כו' מצינו אשה. נ"ב פירוש בתמיה:
בא"ד ואסורה לאכול בתרומה כו'. נ"ב פירוש אלמא דתרומה לא תליא בטומאה והשיב מכל מקום לא מצינו אשה שאסורה לביתה ומותרת בתרומה כו' ודו"ק:
בד"ה חד לתרומה כו' פסלי מדרבי יוחנן כו'. ונ"ב פירוש דאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו בה אלמנות וגרושין כו' והוא הדין חייבי כריתות נמי וק"ל:

דף כט:

רש"י בד"ה שכן יש כו' ומהכא נפקא לן כו' כתיב מה שיש לו טהרה כו' כצ"ל:
בד"ה לא ראי כו' ופסיל ולא ראי כו' דליכא למימר כו' כצ"ל:
בד"ה ובכל הספרים כו' וללשון שפירשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרס יוכיח שהיה להביא כו' כצ"ל:
בא"ד שאין זו תשובה. נ"ב פירוש לדברי:
בד"ה צד חמור כו' מאוירו הס"ד:
ד"ה מותר צ"ל שמותר:
בד"ה שלישי שפוסל צ"ל שפסול:
בד"ה מי לא כו' איקרי טמא דכתיב כל אשר כו' כצ"ל:
בד"ה רבי מאיר כו' והנוגע בו פוסל כו'. נ"ב פי' בשני:
בא"ד ולפסול עוד אחד כצ"ל והס"ד:
בד"ה ממאי דרבי יוסי כו' דהא עביד רביעי כו'. נ"ב פי' דאין מחלוקת בין ר"מ לאבא שאול אלא שאבא שאול חשבו כראשון לענין מגע בקודש ור"מ חשבו כשני שפוסל את התרומה ומ"מ שמעינן דעביד רביעי לפי מה שחושבו כשני ודו"ק:

דף ל.

רש"י בד"ה שלישי הבא כו' אייתי מינה הס"ד:
בד"ה וכי תימא כו' אב הטומאה הס"ד:
בד"ה כל הטעון כו' שנים הטעינום הס"ד:
בד"ה דאם איתא כו' בחולין הס"ד:
בד"ה רבי יהושע כו' ומאכל ראשון לא עביד כו' כצ"ל:
בד"ה בחולין שנעשו כו' שהבעל כהן ורגיל כו' כצ"ל:
בד"ה שלשתן שוין כו' של קודש הס"ד ואח"כ מה"ד מטמא שנים כו'. ונ"ב פי' כל ראשון אפילו חולין ודו"ק:
בא"ד דהוה ליה שלישי הס"ד:
תוס' בד"ה שלישי הבא כו' ממחוסר כפורים שצריך כו' כצ"ל:

דף ל:

רש"י בד"ה רבי אליעזר כו' והיכא מקיפה לה כו' ובין העיסה הטמאה כו' כצ"ל:
בד"ה ואב"א חולין בחולין והכא כו' הד"א:

בד"ה כסופר כו' פרוס החג לפני החג כו'. נ"ב ובדוכתי אחריתי פי' לפי של' יום לפני פסח דורשין בהלכות פסח אם כן ט"ו ימים שהוא החצי קרוי פרוס החג:
בד"ה לאמור כו' ולאמור דפתח משה כצ"ל:
תוס' בד"ה רבי מאיר כו' מפיו דמשמע יונקים כו' כצ"ל:

דף לא.

גמ' ליראיך וחד אמר כו' כצ"ל:
שם ויעלצו בך אוהבי שמך וגו' נמחק:
רש"י בד"ה הכי נמי דלא הוא והכי אמר קרא כו' כצ"ל:
בד"ה לאלפים לאוהבי שמך כו' כצ"ל:
בא"ד לפרוש מאהבה כו'. נ"ב דלעיל (דף כ"ג ע"א):
תוס' בד"ה גדול העושה כו' קרי וגחיך. נ"ב פי' צהל ושמח:
בא"ד רחמתיה בכל לבי רחמתיה בכל ממוני בכל נפשי לא הות כדין לי וכיון דמטית ליה בכל נפשי ואתית כו' כצ"ל:

דף לא:

רש"י בד"ה מי שקינא כו' ור"א לטעמיה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מי שקינא כו' ומוציאה בכתובתה כו' לבית הלל דאמר אפילו אם הקדיחה כו' כצ"ל:

דף לב.

רש"י בד"ה הא חד כו' ברישא דאי היתה כו' הד"א:
תוס' בד"ה הא חד כו' בכל מקום שהכשירו עדות האשה באין האיש כו' את האיש ליתני עד אחד כו' כצ"ל. נ"ב פי' ליתני במתני':
רש"י בד"ה הכא במאי עסקינן צריך להיות והכא במאי עסקינן כו' ומבטלי לה הס"ד:
בד"ה לקולא להקל מעליה שלא תשתה לא אזלינן כו' והד"א:

דף לב:

רש"י בד"ה אלו נאמרין בכל לשון גרסינן כצ"ל והס"ד:
בד"ה ולהלן כו' מנא לן שאינו צריך כו' כצ"ל:

בא"ד היא למידה. נ"ב פי' כל זאת דברי המקשן אבל במסקנא יליף אף לוים גופא מגזירה שוה ואינה למידה מעצמה וק"ל:
בד"ה וענתה ואמרה ככה דמשמע כלשון זה תאמר כצ"ל:
תוס' בד"ה קרית שמע כו' דתפלה וקריאת שמע דרבנן כו'. נ"ב אבל תוס' פירשו במסקנא שהגירסא הנכונה קריאת שמע דאורייתא ותפלה דרבנן. :

דף לג.

גמרא פרשת סוטה מנלן דכתיב ואמר אל האשה בכל לשון כו' דנין אמירה גרידתא מאמירה גרידתא ואין דנין אמירה גרידתא כו' כצ"ל. ונ"ב כך הגהתי לפי גירסת רש"י אבל תוס' שפיר גרסי לקמן וה"פ היכא דכתיבה ענייה ואמירה לא ילפינן מינה אלא ג"כ ענייה ואמירה ולא חד ודו"ק לקמן בעמוד שלאחריו בד"ה וענית ואמרת:
רש"י בד"ה ובמה היא שותה בכלי מאוס במקידה של חרס והס"ד:
בד"ה ומה היא כו' מזידה וכרצון בדקוה כו' כצ"ל:
בד"ה וכל כך כו' הך למה הס"ד:
בד"ה ה"ג כו' מסוטה אמר ליה כו' הכל דבור אחד:
ד"ה שהרי לא כו' צריך להיות קודם ד"ה טמא טמא כו':
בד"ה והאיכא כו' אחרים להכירן כצ"ל תוס' בד"ה איהו הוא כו' מפני שסומכין השומעין על דבורו שהוא שוחט כו' מרגישים בדבר כצ"ל:
בד"ה ורבי שלא כו' דפליגי בקורא את שמע כו' בפרק קמא דברכות דתנן כו' התם פריך תנא היכא כו' אמר מר רבי זוטרא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה דאמר מר לקמן בפירקא הס"ד:
בד"ה כל דבר כו' צ"ל לדבר כו' ורקיקה דככה משמע כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה כל התורה כו' תפשוט מיהא התם דאליבא דרבי כו' כצ"ל:
בא"ד אין בין ספרים למזוזות כו'. נ"ב פי' ספרים חומשי התורה וק"ל:
בא"ד בלשון הקודש לית להו לרבנן דאמרי ספרים נכתבים כו' כצ"ל:
בד"ה ברכת המזון כו' בירושלמי בפרק כיצד מברכין כו' דלהכי כתיב לפני ה' דבעזרה כו' כצ"ל:
בד"ה וענית כו' וא"ת הכא ענייה ענייה כו'. נ"ב ולא יליף ג"ש דאמירה כלל אלא ענייה לחוד ודו"ק:
בא"ד דנין ענייה ואמירה מענייה ואמירה ואין דנין ענייה גרידתא מענייה גרידתא כצ"ל ונמחק מסוטה. ונ"ב פי' הוא תפס גירסת הספרים כדפרישית לעיל ולא כרש"י א"כ

שמעינן דלא ילפינן ענייה לחוד מאחר דנכתב ג"כ אמירה אצלו אלא בעל כרחך ילפינן ענייה ואמירה והיכא דאתית לאמירה תו קשה נילף מדדמי ואמרה מואמרת שהיא הג"ש המעולה ומכריע שאר ג"ש שאינה דומיא לגמרי והכא בין ענייה ואמירה אינה דומיא דהכא כתיב וענית ואמרת והתם כתיב וענו ואמרו ודו"ק היטב:

בד"ה ורבי יהודה כו' קריאה מעכב דאין כו' בעי ואם אית לך למימר כו' בדבר זה והכי אמר כו' כצ"ל:

דף לג:

גמ' דאי מעבר הירדן ואילך הלא כתיב והיה בעברכם את הירדן אחרי דרך כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכשהחזירוהו כו' והא בדברי הימים כתיב וישאו כו' כצ"ל:

דף לד.

גמרא אותיכם צ"ל אותכם בכל העמוד כצ"ל:

תוס' ד"ה גמירי כו' צ"ל קודם ד"ה טורטני כו' כך הוא נוסח הירושלמי:

בד"ה גמירי כו' לא דמי ההוא דטעין מן ארעא לארכבותיה ומן ארכבותיה לכתיפיה להההוא דתלי ליה מן ארעא לכתיפיה ולא דמי ההוא דתלי ליה להההוא דאוחרן טעין ליה:

בד"ה עודם כו' ליאות כו' צ"ל ויאות. ונ"ב פי' בתמיה. בד"ה טורטני כו' והאשכול נתון בחבלים שוב נתנו מוט אחד מן הקצה כו' דרבי עקיבא דו אומר כו' כצ"ל. ונ"ב דו אומר פירוש כמו דהוא אומר:

(**זה** הציור של האשכול ומוטות לפירוש התוספות @ :

דף לד:

רש"י בד"ה סתור כו' בדאי הס"ד:

בד"ה יהושע כו' כלב וגו' הס"ד:

בד"ה שעושה כו' לא פורש לן מאי כו' כצ"ל. בד"ה מינה כלומר כו' בגרונדי היא שניהם משלמין כי עפר של כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כחנייתן כו' למטה בירדן ועושין מקום כו' ועוד י"ל כו' קרוב לאלף ות' פרסאות באורך הירדן כצ"ל. ונ"ב ונ"ל אלף וארבע מאות וארבעים פרסאות מכוונות לחשבון כל ארבע מיל פרסה ודו"ק:

דיבור חדש צ"ל בזה אחר זה כו' ונ"ב נ"ל. וי"ל דבתרתי פליג כו' לקלות המים אמר זה אינו כו' נגדשין יותר משנים עשר מיל כו' שהוא אורך שלש מאות חסר י"ב כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ואותן י"ב הנותרים יהי לקלות המים ודו"ק:

בא"ד ונראה דלרבי אלעזר כו' כצ"ל:

בד"ה אבותי כו' וי"ל דע"י תפלה כו' כצ"ל:

דף לה.

גמ' שנאמר ויהס כלב נמחק שנאמר:

שם והם חשבו לרעה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה וילכו ויבאו לא גרסינן וכתיב אלא וילכו כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש לספרים דגרסי הכי משמע דהקישא בעלמא הוא כתוב וישבו מתור הארץ וכתיב וילכו וגו' כלומר מקיש להדדי כו' ואינו כן אלא מיתורא הוא דקדריש ודו"ק. ובספר מצאתי וילכו ויבאו ל"ג אלא כתיב וילכו ומוילכו יתירא הוא קדייק כו':

בא"ד כיון דכתב לעיל וישובו כו' לביאתן כצ"ל והס"ד:

בד"ה דחזיא כו' ואמרו לו כו' כצ"ל:

בד"ה שבו המים כו' אל מקומם הס"ד:

בד"ה התעיף לשון כפול וכפלת מתרגמינן תיעוף כו' כצ"ל:

דף לה:

רש"י בד"ה מאן אמריך כו' את עצמך מן השבייה כו' כצ"ל:

בד"ה כתיב כידון כו' ברך ה' את בית עובד אדום כו' פעולתו השמיני כי ברכו אלהים כו' כצ"ל. ונ"ב פעולתו השמיני שם בנו השמיני:

בד"ה בגלגל לאחר שבנו כו'. נ"ב מה שפרש"י לעיל שהן אותן אבנים שהקים יהושע בירדן קשה למה פלגינן לתרי הקמות ולא קחשיב נמי הקמה בהר עיבל ואין לומר דלא קחשיב מאחר שקיפלו וסתרו הקמתו א"כ למה חשיב הקמה בתוך הירדן ואפשר דלא חשיב אלא תחלה וסוף אבל הקמה אמצעי שאינה לקיום בטל לגבייהו ודו"ק:

בד"ה וכתבו מלמטה וסוף הס"ד:

תוס' בד"ה שלשה מיני אבנים היו כו' א"ר יצחק פשוט לן ארבעה כו' כצ"ל:

בא"ד נכנסו עמהן לארץ. נ"ב פי' לארץ סיחון ועוג וכן מצאתי בילקוט כבר נכנסו עמם לארץ העמים:

בא"ד אא"כ במה אנו קיימים באבנים שהקים כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש א"כ על מה נכתבה התורה ודו"ק:

בד"ה כיצד כו' לא לשעה היו ונגנזו עוד הוא מעשה ניסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה כולה מ"ד על אבני המלון נכתבו ניחא ומדת אותם בסיד אלא מ"ד על אבני המזבח נכתבו מאי וסדת בסיד כו' כצ"ל:

בד"ה לרבות כו' כל נשמה על שקירבה עצמה כך קירבה המקום ישראל כו' ושמא ע"פ הדיבור היה ואמר לו שקודם שהתחילו כו' ואי הוה מצינו למימר כו' אין נהרגין אין מקבלין אותן כו' לא היה הורגן וצ"ל אותן כו' כצ"ל:

דף לו.

גמרא והעברתם אותם עמכם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה פריו ממעל עיניו הס"ד:

תוס' בד"ה כמאן כו' פוגעין בו כדאיתא כו' דשרי שלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר ועוד כו' אלא כנגד יצה"ר י"ל כו' הרשות שבו הכתוב מדבר כו' אלא כנגד יצה"ר אע"ג כו' ואכתי נימא איפכא דדוקא לרבי יהודה איצטריך וגזירת הכתוב היא גבי יפת תואר כו' שבחוצה לה הם בכלל כו' כצ"ל:

בד"ה מאי והחציו כו' שאם היה כל שבט לוי שם היו שוין כו' כצ"ל:

בא"ד של הר גריזים קרוב לאלף כו'. נ"ב תפס מנין זה לפי שלא הגיעו מנין הלוים הראוים למשמרת דהיינו מבן שלשים אלא לשמנה אלפים ותפס האלפים ולא המאות או תפס מנין בני קהת שמשמרתם היה הארון כו' וא"כ הם עמדו למטה ולא נחת למנין המאות דאין סברא שיהיו כלם למטה ומ"מ אף אם תדחה ותאמר שאף המאות היו למטה מ"מ של גריזים יהיו מרובין שהמאות לא היו אלא ת"ר לקהתי ולכלם במנין הראוים למשמרתם תק"פ ולא יגיע הרבה לאלף ודו"ק:

בא"ד שבטים שעמדו על הר עיבל ש' ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ש' וט"ז אלף ות"ת כצ"ל. ונ"ב פי' עם הלוים אבל זולת הלוים לא היו כי אם רצ"ג אלף ות"ת אלא שהלוים היו כ"ג אלף ע"ש:

בא"ד פחותין והשתא שלא היה כל שבט לוי שם צ"ל שעמדו לוים כו' כ"ד אלף משמעון אלא שלשה אלפים או פחות ועלה קאי רבי יוסי כו' כצ"ל. ונ"ב וה"פ אם תחלק הכ"ד אלף למנין השבטים לא יגיע יותר משלש אלפים ואם לפי המנין אפילו שלש אלפים לא יגיע ודו"ק:

בא"ד לדבריך כשאתה מחסר כו' כדפרישי' שהמגפה כו' כצ"ל:
בד"ה כ"ה כו' פי' לתנא דתני התם כו' חצי מכאן וצ"ל דעל כו. היה כתוב ב"נ ועל הראשונה כו' כצ"ל:

דף לו:

רש"י בד"ה לא כדרך כו' יעמדו אתכם וגו' כצ"ל והס"ד:
בד"ה מרובה כו' הר עיבל ממועט שבחציו כצ"ל והס"ד והד"א:
בד"ה יהודה שקידש שם שמים כו' כדלקמן כצ"ל והס"ד:
בד"ה מידי אבירותיו של יעקב הס"ד:
בד"ה רועה ישראל כו' נאמר הס"ד:
בד"ה אלה תולדות כו' מיוסף הס"ד:
תוס' בד"ה באותו שעה כו' מאנשי הבית שם בבית דמשמע דוקא מאנשי בית לא היה שם כו' היה שם וזהו דמות כו' כצ"ל:
בד"ה איתשיל ושמא אוקמיה במלתא דגיזום כו' כצ"ל:

דף לז.

רש"י בד"ה שכבר נאמר כו' למטה היו הס"ד. ואח"כ בן חמשים הוא ג"כ ס"ד:
בד"ה על הר כו' בתורה הס"ד ואח"כ הסדרים הוא ג"כ ס"ד:
בד"ה ד' כו' הרי שמנה הס"ד ואח"כ ולעשות הס"ד:
תוס' בד"ה והיו שרי כו' לים ששרתה שכינה כו' כצ"ל:
בד"ה א"א כו' ומה מקיים אני הדין תנייה כו' כצ"ל. ונ"ב כמו קרייא:
בד"ה מאי על כו' נותנין בו בזיכי כו' ואטפחיים ריוח כו' וי"ל משום כו' דאמרינן על ממש דבעי שם רבי יצחק כו' כתיב מ"מ הכא כולי עלמא כו' שבע שבע א"ר רואין את העליונות כצ"ל. ונ"ב פי' שסדר המערכה הוא בשש חלות ונמצא דכי יהיב לבונה על השביעית איכא חציצה:
בא"ד כאילו אינן והא בעינן ונתת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לטעמי' דאמר על בסמוך כו' והתם גבי בזיכי כו' עוד דכי יהיב בסמוך הוי דרך כבוד כו' כצ"ל:

דף לז:

גמרא שמונה ושמונה הרי שש עשרה כו' של זה שכך גרמו לי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ארבעים כו' תלתא זימני הוי מ"ח מוציא כו' כצ"ל:

בד"ה ר"ש כו' כמנין שהיו במדבר שכל אחד כו' כצ"ל. ונ"ב כך נ"ל להגיה והיינו בסוף מ' שנה:

בד"ה מאי בינייהו כו' ובמאי פליגי הס"ד:

בד"ה א"ר משרשיה כו' וכל אחד ששים רבוא הללו קיבל עליו בריתות ששים רבוא כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

בד"ה אלא זה כו' עבודת כוכבים ארורים כו' ואמו הבא על אשת איש כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ר"ש בן יהודה כו' שנכללו ונפרטו דברים שנכללו ולא נפרטו א"ל כן א"ר יוחנן כו' זה החזן שהוא עומד כו' שלמטה דאמר רב הונא כו' קרע יאשיהו ואמר עלי להקים אמר רבי אחא כו' לא למד ולא לימד כו' כצ"ל:

בד"ה אמר רב משרשיא כו' לתרי"ג מצות קע"ג ריבוא ריבואות וחמשה אלפים ריבואות ות"ת ריבואות ועוד שלשים ריבואות וחמשים אלפים וחמשה אלפים ומאתים בריתות כו' כצ"ל. ונ"ב דע שאלף פעמים מאה אלפים הוא אלף ריבוא פעמים ריבוא ונמצא שהוא קע"ז אלפים פעמים מאה אלפים וחמש מאות פעמים מאה אלפים ופ"ג פעמים מאה אלפים ונ"ה אלפים ושני מאות ושורש החשבון הוא בענין זה תרי"ג פעמים מ"ח הוא כ"ט אלף וד' מאות וכ"ד וישראלים היו ס' ריבוא דהיינו שש מאות אלף ועוד שלשת אלפים וה' מאות וחמשים כ"ט אלף פעמים שש מאות אלף הוא קע"ד אלף פעמים מאות אלפים וד' מאות פעמים שש מאות אלף הוא שני אלפים פעמים מאת אלף ועוד ד' מאות פעמים מאת אלף וכ"ד פעמים שש מאות אלף הוא קמ"ד פעמים מאת אלף ושוב תחשוב כ"ט אלף פעמים שלש אלפים הוא פ"ז אלף פעמים אלף שהוא שמנה מאות פעמים מאה אלפים ושבעים פעמים מאה אלפים וארבע מאות פעמים שלשת אלפים הוא י"ב פעמים מאת אלף וכ"ד פעמים שלשה אלפים הוא ע"ב אלפים שוב חשוב כ"ט אלף פעמים חמשה מאות הוא י"ד אלף פעמים אלף וחמשה מאות אלפים דהיינו מאה פעמים מאת אלף וארבעים וחמשה פעמים מאת אלף וארבע מאות פעמים חמשה מאות הוא שני פעמים מאת אלף וכ"ד פעמים חמשה מאות הוא י"ב אלפים שוב חשוב כ"ט אלף פעמים חמשים הוא י"ד אלפים פעמים אלף ונ' אלף דהיינו י"ד פעמים מאת אלפים ונ' אלף וארבע מאות פעמים חמשים הוא עשרים אלפים וכ"ד פעמים חמשים הוא י"ב מאות סכום הכל קע"ז אלף פעמים מאת אלף וה' מאות פעמים מאת אלף ושמונים פעמים מאת אלף וג' פעמים מאת אלף ונ"ה אלפים ושני מאות. סליק. :

דף לח.

תוס' בד"ה ונאמר כו' בתורה דהברכות עצמן כו' כצ"ל:

דף לח:

רש"י בד"ה מעיקרא כו' רחוק היה מקומן מן העבודה כו' כצ"ל:
בד"ה ותנן נמי בברכות הס"ד:
בד"ה כי כמו כו' האוכל מדד והשעיר בנפשו של צר עין כו' כצ"ל:
בד"ה דלא אניסי כו' לא אניסי אלא שאין הברכות כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה כל כהן שאינו כו' חזר ואמר או דלמא כו'. נ"ב פי' התלמוד שואל בעיא אי חזר כו':
בא"ד עובר בעשה וסבר כו' לא תעשה אמר אנא לא אמרת ליה אייתוניה ואנא מלקי ליה רבי אבהו הוה יתיב ומתני בבי כנישתא דקיסרין והוה תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים ולא שאלין ליה אתא עונתא דמיכלייה ושאלין ליה כו' כצ"ל. ונ"ב ואנא מלקי ליה פי' הביאו לידי מי שמטמא לנשיאות כפים ואלקה אותו:
בד"ה הא דסליק כו' מתנות כהונה כמו שאמר כו' כצ"ל:
בד"ה מחיצה כו' דה"ה לתפלה דינא והכי כו' לחוץ מן האגף כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש הגפת הדלת במקום שחופף ונושק על המשקוף:

דף לט:

גמרא עד שיתחיל שליח צבור בשים שלום ואינן רשאין כו' כצ"ל. ונ"ב ל"ד אלא כלומר שראוי להתחיל שים שלום מיד אחר אמן וכן מוכח מפירש"י:
רש"י ד"ה לכוף קשרי כו' צ"ל קודם ד"ה אין הקורא כו':
בד"ה לעקור רגליהם כו' עד שתכלה ברכה מפי שליח צבור כו'. נ"ב פי' כדי שיאמרו הקהל אמן על הברכה ועל מה שהם מתפללים וק"ל:

דף מ:

רש"י בד"ה קומו וברכו ועד העולם למגן אברהם כו' כצ"ל:
בא"ד ויברכו שם כו'. נ"ב סיפא דקרא קומו וברכו וגו' נאמר ויברכו שם כבודך כי הוא מרומם על כל ברכה ותהלה:

דף מא.

גמרא כלל וכלל לא כו'. תנו רבנן מברכין על התורה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ויקרא כו' צ"ל ויקראו כו' בספר עזרא כתיב קתני כו' היו קוראים כצ"ל הס"ד:
בד"ה כאן בענין כו' ענין אחר וממהר כו' על כך לכן אין מדלגין כו' כצ"ל:
בד"ה ת"ר השאר תפלה כו' כצ"ל:
בד"ה וקורא מתחילת כו' שבואתחנן הס"ד:

דף מב.

תוס' ד"ה מלחמה צ"ל משוח מלחמה כו' כצ"ל:
בד"ה הכי קאמר כו' הרי ק"ש דכתיב בה כו' כצ"ל:

דף מב:

רש"י בד"ה בר מאה כו' בלשון פרסי הס"ד:
בד"ה ליטרח בנפשיה לבקש לו רפואות כו' כצ"ל:

דף מג:

גמרא לאו בת מיהדר היא הכא אי מימלך עלה בת מיהדר היא דהא מעיקרא לפירי קיימא מידי דהוה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מרכיב שנוקב האילן ונוטל מן הרך כו' זה בזה כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה האי הרכבת כו' בה היכי דמי כו' הרכבה הס"ד והד"א:
בד"ה אי נימא כו' לחללה הא לאו כו' הד"א:
בד"ה לעולם כו' המלחמה אקמייתא הס"ד ואח"כ כגון דנטעה קמייתא ג"כ הס"ד:
בד"ה ומאי שנא כו' לענין ערלה דבטלה הרכבה כו' כצ"ל:
בד"ה התם גבי כו' להכי נטעה הס"ד:

דף מה.

גמרא תפשוט לן מדרבי אבהו אמר רבי אליעזר דאמר פרט כו' כן צריך להיות:

דף מו:

גמרא בזמן שדעתן קצה עליהן היה נמחק היה:

דף מח:

גמרא כדמתרגם רב ששת כו'. נ"ב נ"ל רב יוסף שהוא בעל התרגום וכן בסמ"ג: